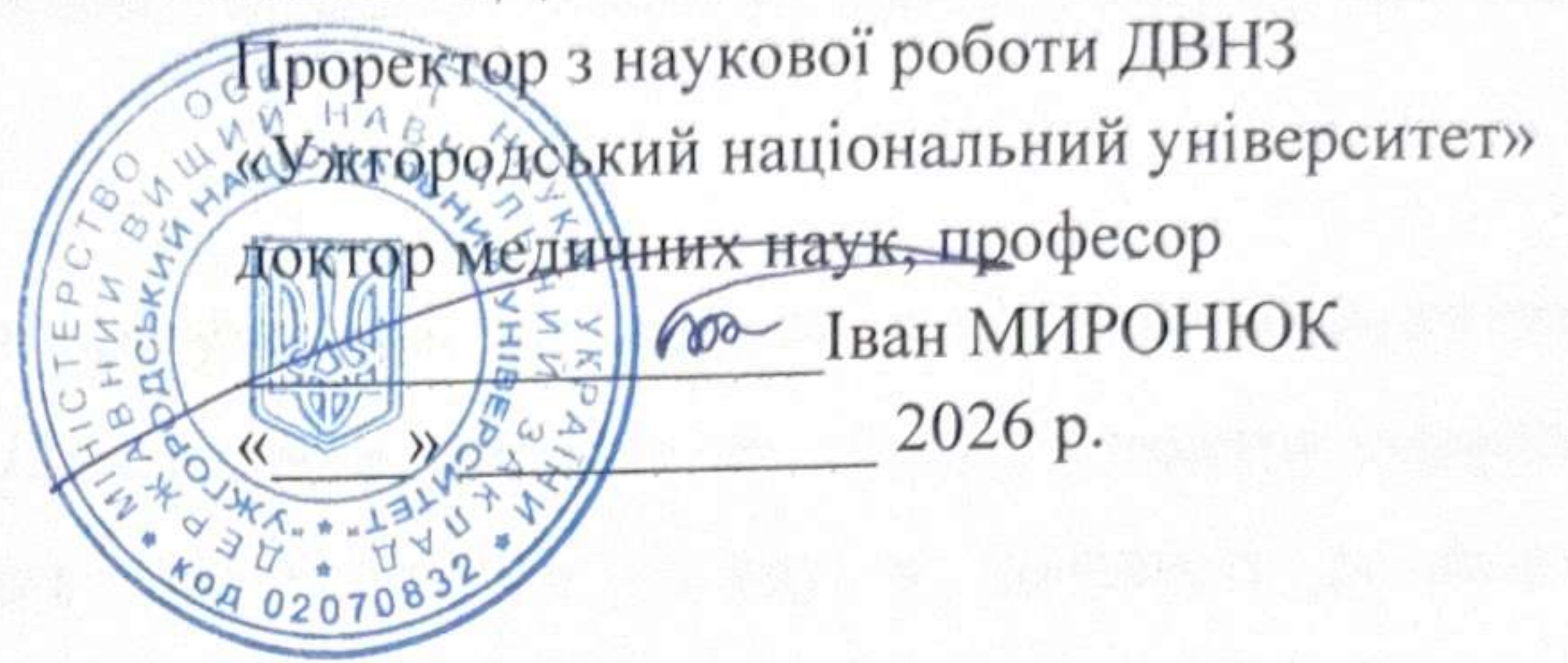

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»
доктор медичних наук, професор

Іван МИРОНЮК

2026 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук в галузі знань 81 Право за спеціальністю 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» на тему: «Теоретико-правові засади політики розширення Європейського Союзу в контексті реалізації правового механізму європейської інтеграції України» ДІРА Ігоря Юрійовича.

На виконання Наказу ректора ДВНЗ «Ужгородський національний університет» від 30.04.2026 року № 437/01-06 «Про проведення попередньої експертизи докторської дисертації» створена комісія у складі:

Рогача Олександра Яновича – доктора юридичних наук, професора, проректора з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Попович Терезії Петрівни – докторки юридичних наук, доцентки, професорки кафедри теорії та історії держави і права ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Бирковича Олександра Івановича – доктора юридичних наук, доцента, професора кафедри теорії та історії держави і права ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

провела попередню експертизу дисертації здобувача наукового ступеня доктора наук в галузі знань 81 Право за спеціальністю 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» на тему: «Теоретико-правові засади політики розширення Європейського Союзу в контексті реалізації

правового механізму європейської інтеграції України» ДІРА Ігоря Юрійовича і дійшла наступного висновку:

1. Найсуттєвіші наукові результати, які одержані особисто дисертантом.

Дисертаційна робота Діра Ігоря Юрійовича на тему: «Теоретико-правові засади політики розширення Європейського Союзу в контексті реалізації правового механізму європейської інтеграції України» є завершеним науковим дослідженням, яке містить нове вирішення актуальної науково-прикладної проблеми щодо цілісної концепції політики розширення Європейського Союзу, виявлення закономірностей і чинників трансформації правового механізму європейської інтеграції, а також розроблення критеріїв його реалізації в українських реаліях.

Актуальність теми зумовлена:

1. Цивілізаційним вибором України та зміною її правового статусу. Набуття Україною статусу кандидата у члени ЄС і офіційне відкриття переговорів про вступ знаменують кардинальний зсув у розвитку національного правопорядку, який виходить далеко за межі традиційного зовнішньополітичного партнерства.

2. Потребою теоретичного переосмислення класичних правових категорій. Європейська інтеграція актуалізує перегляд усталених у загальній теорії права уявлень про державний суверенітет, функції держави та систему джерел права, оскільки участь у наднаціональному правопорядку змінює самі засади їх розуміння.

3. Динамічністю права Європейського Союзу та вимогами правової визначеності. *Acquis communautaire* перебуває у стані постійної трансформації, що ставить перед державою-кандидатом проблему забезпечення правової визначеності та захисту законних очікувань суб'єктів права в умовах рухомих нормативних орієнтирів адаптації.

4. Науковим вакуумом у вітчизняній доктрині. Українська правова наука зосереджується переважно на галузевих, описових або порівняльних аспектах адаптації законодавства, тоді як цілісні праці, що досліджують політику розширення ЄС із позицій теорії та історії держави і права та інтегрують історико-

філософські, нормативні й аксіологічні підходи, практично відсутні. Саме заповненню цієї прогалини присвячено проведене дослідження, у межах якого автором зроблено ряд цінних висновків, зокрема:

- сформульовано авторську концепцію сегментованої європейської інтеграції, яка відображає просторово-компетенційну архітектуру Європейського Союзу як сталу ознаку його правопорядку, а не тимчасове відхилення від нього;

- виокремлено три стани сегментації правопорядку ЄС: відсутність сегментації (повне охоплення держав-членів, як у спільній аграрній політиці), внутрішню сегментацію (коли окремі держави-члени зберігають власні повноваження, як у монетарній та шенгенській сферах) і зовнішню сегментацію (поширення правового поля ЄС на треті держави через Європейський економічний простір та угоди про асоціацію);

- розмежовано запропоновану категорію сегментованої інтеграції та відомі західній правовій думці моделі диференційованої і гнучкої інтеграції, доведено її статико-динамічний характер, зафіксований безпосередньо в первинному праві Союзу;

- обґрунтовано динамічне (функціональне) розуміння державного суверенітету, за яким передача окремих регуляторних повноважень на наднаціональний рівень не обмежує суверенітет держави-члена, а функціонально поглиблює його через механізми спільного здійснення влади в Раді ЄС та Європейській раді;

- здійснено концептуально-хронологічну періодизацію хвиль розширення ЄС та еволюції *acquis communautaire*, що демонструє зміну парадигми відносин між Союзом і державами-кандидатами та різноспрямований характер правової конвергенції у різні часові періоди;

- розкрито генезу переговорного процесу щодо набуття членства в ЄС та досліджено інституційно-процедурну трансформацію переговорного механізму вступу;

- з'ясовано правову природу Копенгагенських критеріїв як складника процесу вступу та їх роль у формуванні умов правової конвергенції держави-кандидата і Союзу;

- здійснено інституційний та нормативний аналіз імплементації 33 розділів *acquis communautaire*, визначено особливості кластерного підходу до ведення переговорів про вступ;

- запропоновано концепцію динамічного моніторингу адаптації національного законодавства, яка виключає фіксацію нормативних орієнтирів на момент початку переговорів;

- обґрунтовано доцільність закладення в національне законодавство принципу динамічної відсилки до актів права Європейського Союзу;

- запропоновано правило розмежування моменту набуття чинності законом, ухваленим на виконання *acquis*, та моменту введення в дію окремих обтяжливих регуляторних норм із прив'язкою останнього до графіка закриття відповідного переговорного кластера, що забезпечує правову визначеність і захист законних очікувань суб'єктів права;

- розкрито роль самітів Європейського Союзу та самітів Україна – ЄС у процесі розширення і формуванні порядку денного інтеграції;

- з'ясовано правову сутність Європейського Союзу, охарактеризовано систему його установчих договорів, спільних політик, основних та спеціальних інституцій;

- проаналізовано значення Договору про запровадження Конституції для Європи як етапу поглиблення інтеграції держав-членів та його вплив на подальшу договірну реформу Союзу;

- визначено вплив євроінтеграційних процесів на систему джерел національного права та на зміст функцій Української держави;

- розкрито ціннісно-антропологічний вимір європеїзації національного правопорядку та доведено, що інтеграція вимагає не механічної рецепції окремих норм, а глибинної ціннісної модернізації всього правового поля на засадах європейського праворозуміння;

- досліджено правові засади двосторонніх відносин Україна – ЄС, зокрема у сферах торгівлі товарами та послугами, і визначено їх місце в механізмі європейської інтеграції;

- висвітлено адміністративно-правові засади релокації бізнесу в держави – члени ЄС у контексті європеїзації національного правопорядку в умовах екстраординарних правових режимів;
- визначено систему критеріїв оцінювання ефективності правового механізму європейської інтеграції України;
- сформульовано цілісну концепцію реалізації правового механізму європейської інтеграції України та окреслено напрями його подальшого удосконалення.

2. Оцінка достовірності та новизни наукових положень, висновків, рекомендацій, що містяться у дисертації.

Достовірність отриманих у дисертації результатів забезпечується:

- комплексним застосуванням дослідницьких методів пізнання соціальних процесів і явищ та наукових праць, присвячених розкриттю теоретико-правових засад політики розширення ЄС в контексті реалізації правового механізму європейської інтеграції України
- застосуванням методологічних принципів об'єктивності, науковості, неупередженості аналізу та критичного осмислення досліджуваного матеріалу, всебічності й повноти його вивчення і викладення;
- аргументованою науковою полемікою з іншими вченими в тексті дисертації;
- застосуванням знань суміжних наук (конституційного, історії, міжнародного права, тощо);
- послідовністю та логікою викладення матеріалу, його аргументованістю;
- відповідністю висновків роботи і отриманих результатів поставленим завданням та доведенням сформульованих рекомендацій до рівня їх можливого використання у практиці.

Наукова новизна роботи полягає у формулюванні автором цілісної теоретико-правової концепції політики розширення Європейського Союзу, що розглядається у контексті еволюції наднаціонального правопорядку та європейської правової традиції. Уперше здійснено системне поєднання історико-

філософських, нормативних та аксіологічних засад дослідження розширення ЄС із позицій української доктрини теорії та історії держави і права. Науково обґрунтовано періодизацію хвиль розширення та еволюції *acquis communautaire*, а також запропоновано авторську категорію сегментованої європейської інтеграції з виокремленням трьох її станів.

Уперше обґрунтовано динамічне (функціональне) розуміння державного суверенітету в умовах наднаціональної інтеграції, за яким спільне здійснення переданих повноважень поглиблює, а не обмежує суверенітет держави-члена. Доведено доцільність запровадження в національне законодавство принципу динамічної відсилки та концепції динамічного моніторингу адаптації, а також розмежування моменту набуття чинності законом і моменту введення в дію обтяжливих регуляторних норм відповідно до графіка закриття переговорних кластерів.

Авторські висновки мають високу міру достовірності, оскільки підтверджуються аналізом установчих договорів Європейського Союзу, актів вторинного права, практики Суду Європейського Союзу та Європейського суду з прав людини, документів Європейської Комісії, а також широкого кола законодавчих і доктринальних джерел. Методологічна обґрунтованість і логічна послідовність доводів свідчать про самостійність наукового пошуку й високу якість аналітичної роботи.

3. Значення отриманих результатів для теорії і практики.

Теоретична та практична цінність роботи одержаних результатів полягає в тому, що результати дослідження, сформульовані висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – у подальших наукових дослідженнях особливостей політики розширення Європейського Союзу, а також впливу таких процесів на формування вітчизняного правопорядку;

– у законотворчій сфері – в процесі підготовки та удосконалення вітчизняного правового механізму європейської інтеграції України;

– у навчальному процесі – при підготовці відповідних розділів підручників і навчальних посібників з права Європейського Союзу та інших навчальних дисциплін євроінтеграційного спрямування.

4. Повнота висвітлення матеріалів дослідження у друкованих виданнях.

За темою дисертаційного дослідження опубліковано 32 наукові праці, з яких 4 – у наукових періодичних виданнях, які індексуються в Scopus/Web of Science, 13 – у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 6 – у наукових періодичних виданнях інших держав із напрямку, з якого підготовлено дисертацію, 9 – наукових тез апробаційного характеру.

Основні положення та висновки дисертації обговорювались на засіданнях кафедри теорії та історії держави і права ДВНЗ «Ужгородський національний університет», де виконано дисертацію, а також оприлюднені на 9 міжнародних наукових та науково-практичних конференціях, проведених на базі провідних правових шкіл.

Наукові праці, опубліковані в журналах Scopus, Web of Science і наукових фахових виданнях категорії «А»:

1. Fridmansky R. M., Fridmanska V. I., Dir I. Yu., Kopcha V. V. The human right to sterilization: medical and legal aspect. *Wiadomości Lekarskie*. 2021. Vol. LXXIV, iss. 10, part 2. P. 2674–2678.
2. Teremetskyi V., Kovalchuk O., Kolesnikov A., Bogdanov R., Korniienko M., Dir I. Improving the Information and Legal Support of the Judicial System of Ukraine: Experience of the European Court of Human Rights. *Journal of Ecohumanism*. 2024. URL: <https://ecohumanism.co.uk/joe/ecohumanism/article/view/3349>
3. Teremetskyi V. I., Bodnar-Petrovska O. B., Dir I. Yu., Petrenko A. A., Lien T. V. European Union's Legal System: Essential Features and Tendencies of Modern Development. *Science of Law*. 2025. No. 1. P. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.55284/sol.v2025i1.160>
4. Fridmansky R. M., Badyda A. Yu., Pifko O. O., Dir I. Yu. Human rights in the context of transhumanist medicine: ethical and legal aspects. *Wiadomości Lekarskie Medical Advances*. 2024. Vol. LXXVII, iss. 10. P. 2077–2082.

Наукові праці, опубліковані у наукових фахових виданнях України категорії «Б»:

5. Діп І. Ю. Євроінтеграція України на сучасному етапі: постановка проблеми. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 2–4. С. 179–183. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/issue/view/88/110>
6. Діп І. Ю. Основні характеристики «acquis communautaire» Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 78 (4), ч. 2. С. 348–355. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/08/58.pdf>
7. Діп І. Ю. Роль самітів Європейського Союзу у процесі розширення. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С. 212–214. URL: https://kup.edu.ua/doc/chasopis/chasopis_2023_2.pdf
8. Діп І. Ю. Договір про створення Конституції Європи як етап у поглибленні інтеграції держав-членів Європейського Союзу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 533–536. URL: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/09/87.pdf>
9. Діп І. Ю. Статус кандидата на членство у Євросоюзі та зобов'язання України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 79 (5). С. 322–326. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/10/79_part-2.pdf
10. Діп І. Ю. Правова сутність Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 80 (2). С. 301–306. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/51-1.pdf>
11. Діп І. Ю. Процес імплементації acquis ЄС у національне законодавство України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 676–682. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/02/APP_01_2024-1.pdf
12. Діп І. Ю. Основні договори Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 81 (1), ч. 3. С. 263–268. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/81_part-3.pdf
13. Діп І. Ю. Спільні політики Європейського Союзу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 761–765. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/04/127.pdf>
14. Діп І. Ю. Основні інституції Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 82 (3). С. 207–213. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/04/82-part-3.pdf>
15. Діп І. Ю. Спеціальні інституції Європейського Союзу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 3. С. 584–588. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/06/101.pdf>
16. Діп І. Ю. Переговори про вступ в ЄС: досвід та перспективи для України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 6. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/12/58-2.pdf>
17. Діп І. Ю. Інституційно-процедурна трансформація переговорного механізму вступу до Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 92, ч. 5. С. 167–173. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2026/01/92-part-5.pdf>

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав із напрямку, з якого підготовлено дисертацію:

18. Dir I. Bilateral relations between Ukraine and the European Union. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2023. Iss. 6. P. 26–29. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2024/02/Visegrad_06_23_FINAL.pdf

19. Dir I. Peculiarities of the negotiation process for the European Union accession. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2023. Iss. 3. P. 11–15. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2023/08/Visegrad_03_2023.pdf

20. Dir I. Policy of the European Union in relation to Ukraine. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2024. Iss. 2. P. 32–36. URL: <https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2024/07/8.pdf>

21. Dir I. The current state of bilateral relations between Ukraine and the European Union. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2024. Iss. 1. P. 12–15. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2024/04/Visegrad-1_2024.pdf

22. Dir I. Ukraine's European integration aspirations: confrontation of two worldviews. *European Socio-Legal and Humanitarian Studies*. 2024. Iss. 1. P. 32–36. URL: https://ehs-journal.ro/wp-content/uploads/2024/05/ESLHS-1_24.pdf

23. Dir I. Legal harmonisation of Ukraine with European Union law: institutional and normative analysis of the implementation of 33 chapters of the *acquis communautaire*. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2025. Iss. 4. P. 16–22. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2025/12/Visegrad_4_2025.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

24. Дір І. Ю. Результати саміту Україна – ЄС: майбутні виклики. *Міжнародне співтовариство та Україна в сучасних глобальних цивілізаційних процесах: актуальні економічні, політико-правові, безпекові та соціально-гуманітарні аспекти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 18–19 квіт. 2023 р.) / за заг. ред. М. М. Палінчака, М. М. Короля, В. В. Химинця. Ужгород : Говерла, 2023. С. 362–365.

25. Дір І. Ю. Копенгагенські критерії як складник процесу вступу до ЄС. *Восьмі Таврійські юридичні наукові читання* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16–17 черв. 2023 р.). Львів ; Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 168–171.

26. Дір І. Ю. Особливості переговорного процесу, які необхідно врахувати при реалізації конституційного положення щодо вступу України до Європейського Союзу. *Конституція України: стан, перспективи та механізми реалізації* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 черв. 2023 р.) / Київ. ун-т права НАН України. Вінниця : ТВОРИ, 2023. С. 139–143.

27. Дір І. Ю. Імплементация Україною базових цінностей Європейського Союзу. *Права людини і громадянина під час дії воєнного стану* : зб. наук. ст. за матеріалами наук.-практ. конф. з нагоди 75-ї річниці Загальної декларації прав людини (м. Харків, 8 груд. 2023 р.) / редкол.: С. Г. Серьогіна, Ю. Л. Бошицький, П. М. Рабінович та ін. ; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; Київ. ун-т права НАН України. Харків : Право, 2023. С. 43–46.

28. Дір І. Ю. Питання відносин між Україною і ЄС в порядку денному поточних самітів Європейського Союзу. *Матеріали 78-ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу юридичного факультету*. Ужгород : Говерла, 2024. С. 208–212.

29. Дір І. Ю. Євроінтеграція як пріоритет України, визначений в державних стратегіях. *Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи* : матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23 лют. 2024 р.). Київ : Нац. авіац. ун-т, 2024. С. 68–70.

30. Дір І. Ю. Торговельні відносини між Україною та Європейським Союзом. *Міжнародне економічне співробітництво: аналіз стану, реалії і проблеми* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 23–24 лют. 2024 р.) / за заг. ред. М. М. Палінчака, В. П. Приходька, В. В. Химинця та ін. Львів ; Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 241–244.

31. Дір І. Ю. Особливості адміністративно-правових засад релокації бізнесу в країні ЄС в контексті європеїзації національного правопорядку. *Закарпатські правові читання. Релокація в умовах екстраординарних правових режимів* : матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 25–26 квіт. 2025 р.). Львів ; Торунь : Liha-Pres, 2025. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/98f962f6-d131-4520-85a9-3ef7c8364a47/content>

32. Дір І. Ю. Торгівля послугами між Україною та Європейським Союзом: сучасний стан та перспективи. *Зовнішньоекономічні відносини України в умовах російсько-української війни* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23 жовт. 2025 р.) / за заг. ред. О. І. Шниркова, Л. С. Поліщук. Київ : ННІ міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, 2025. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2025-11/Матеріали_конференції_23102025_251113_153711.pdf

5. Рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження.

Впровадження результатів дослідження дозволило автору зробити наступні рекомендації.

У теоретичній площині результати дослідження доцільно використати для подальшого розвитку теоретико-правових підходів до аналізу наднаціональних правопорядків, зокрема у контексті формування інтегративної методології вивчення політики розширення Європейського Союзу. Це сприятиме глибшому осмисленню еволюції європейської інтеграції та її взаємозв'язку з українською правовою практикою.

У сфері удосконалення законодавства України доцільно врахувати такі напрями:

- нормативне закріплення принципу динамічної відсилки до актів права Європейського Союзу, що дозволить уникнути постійного перегляду національних норм услід за змінами *acquis*;

- чітке розмежування у законах, ухвалених на виконання *acquis*, моменту набуття чинності законом та моменту введення в дію окремих обтяжливих регуляторних норм із прив'язкою останніх до графіка закриття відповідних переговорних кластерів;

- унормування процедури динамічного моніторингу змін *acquis communautaire* та практики Суду Європейського Союзу як обов'язкового елемента правотворчого процесу;

- встановлення чітких критеріїв оцінювання результативності адаптації законодавства, що забезпечить дотримання принципу правової визначеності.

Для підвищення ефективності інституційного забезпечення європейської інтеграції України важливо врахувати досвід попередніх хвиль розширення, уникаючи характерних для них інституційних вад. Зокрема:

- забезпечити координаційну спроможність та сталість кадрового складу органів, відповідальних за переговорний процес;

- не допускати політизації процедур ухвалення рішень щодо виконання зобов'язань за переговорними розділами;

- запровадити публічну звітність про стан підготовки та закриття переговорних кластерів;

- розглянути доцільність посилення ролі судів у застосуванні норм, ухвалених на виконання *acquis*, із урахуванням практики Суду Європейського Союзу.

У науково-доктринальному аспекті результати дослідження можуть бути використані для подальшого вивчення:

- концепції сегментованої європейської інтеграції та моделей диференціації наднаціонального правопорядку;

- співвідношення державного суверенітету і наднаціональності в умовах глобалізації;

- трансформації системи джерел права та функцій держави під впливом європейської інтеграції.

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота «Теоретико-правові засади політики розширення Європейського Союзу в контексті реалізації правового механізму європейської інтеграції України» Діра Ігоря Юрійовича, яка представлена на здобуття наукового ступеня доктора наук в галузі знань Право за спеціальністю 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» є кваліфікованою комплексною завершеною науковою працею, у якій містяться наукові положення та науково обґрунтовані результати, що є суттєвим внеском у розвиток науки теорії та історії держави і права.

Дисертаційна робота відповідає вимогам пунктів 7, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 р. та наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» і може бути представлена до офіційного захисту.

Рецензенти:

доктор юридичних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Олександр РОГАЧ

докторка юридичних наук, доцентка,
професорка кафедри теорії та
історії держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Терезія ПОПОВИЧ

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії та
історії держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Олександр БИРКОВИЧ